

УДК 811.111.373.7-84:371.212

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Іваніга О.В., старший викладач
кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

У статті представлені погляди науковців на міжкультурну комунікацію як педагогічний феномен. Визначені основні бар'єри, які виникають під час міжкультурної комунікації. Висвітлені її основні принципи та проілюстровано підхід до формування основ міжкультурної комунікації в Харківському національному економічному університеті імені С. Кузнеця.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, студенти, викладання англійської мови, бар'єри міжкультурної комунікації.

В статье представлены взгляды ученых на межкультурную коммуникацию как педагогический феномен. Определены основные барьеры межкультурной коммуникации. Представлены ее основные принципы и проиллюстрирован подход к формированию основ межкультурной коммуникации в Харьковском национальном экономическом университете имени С. Кузнеця.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, студенты, преподавание английского языка, барьеры межкультурной коммуникации.

Ivaniga O.V. FORMATION OF STUDENTS-ECONOMISTS' – TO BE INTERCULTURAL COMMUNICATION BASES DURING ENGLISH CLASSES

The article presents the views of scientists on intercultural communication as a pedagogical phenomenon. A feature of intercultural communication is that its participants interact with each other using verbal and non-verbal means that are different from those they use in their own culture.

It is found that some intercultural barriers between representatives of different peoples may arise due to different perception of the same events, differences in cultural values and religions.

Nominally, these barriers can be divided into several categories: language barriers related to the inability of a person to express his/her opinion due to insufficient language level of the interlocutor; barriers of perception, which are associated not only with imperfect knowledge of the language but also with different ideologies and mentality; barriers which arise due to the influence of culture of the interlocutor; barriers as a result of non-verbal communication.

The basic principles of intercultural communication are presented in the article: understanding and respect of the cultural differences of the interlocutor; communication, focusing on the future; respect of all participants' interests.

Key words: intercultural communication, students, English language teaching, intercultural communication barriers.

Постановка проблеми. Глобалізація світу, тісне співробітництво України з багатьма країнами світу, міграційні потоки, засоби інформації в Інтернеті вимагають від громадян нашої країни не тільки знання іноземних мов, але й оволодіння навичками міжкультурної комунікації. Це пов'язано зі стрімким зростанням контактів із представниками інших держав, культура яких у багатьох випадках сильно відрізняється від нашої культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування міжкультурної комунікації й особливостей викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей неодноразово привертала увагу науковців. Зокрема, Т. Сніца розглядала міжкультурну комунікацію в рамках суспільного феномена; Л. Почебут висвітлювала особливості взаємодії культур і методи

крос-культурної психології; І. Баховим проаналізовано роль міжкультурної комунікації в контексті діалогу культур. Психолого-педагогічні передумови формування лексичної компетенції в студентів економічних спеціальностей вивчалися Ю. Семенчук; особливості викладання іноземної мови в немовних ВНЗ проаналізовані Н. Гордієнко; роль ігрових ситуацій у процесі вивчення англійської мови розглянуто Н. Лешньовою; особливості організації самостійної роботи під час вивчення англійської мови студентами немовних факультетів висвітлені в працях А. Котової та Н. Савченко.

Проте можна стверджувати, що в науковій літературі недостатньо висвітлено роль занять з англійської мови у формуванні міжкультурної комунікації в студентів економічних спеціальностей. Вважаємо, що висвітлення цієї педагогічної проблеми

є нагальним на сучасному етапі розвитку вищої освіти, адже економісти часто взаємодіють із представниками різних націй і культур і мають усвідомлювати особливості спілкування з ними.

Постановка завдання. Отже, метою публікації є висвітлення деяких підходів до формування міжкультурної комунікації та шляхів їх реалізації на заняттях з англійської мови.

Для висвітлення мети публікації необхідно вирішити такі завдання:

- висвітлити підходи науковців до визначення міжкультурної комунікації як педагогічного феномена;
- визначити основні бар'єри, що виникають під час формування міжкультурної комунікації;
- представити шляхи їх подолання під час занять з англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважаємо за необхідне насамперед висвітлити підходи до визначення міжкультурної комунікації як педагогічного феномена, що дозволить краще розкрити тему публікації.

Так, М. Хіннер визначає міжкультурну комунікацію як спілкування, яке відрізняється від культури та традицій особистості під час взаємодії з представниками інших країн або націй. Особливістю мовної комунікації є те, що її учасники під час взаємодії один з одним користуються вербальними та невербальними засобами, що відрізняються від тих, які вони використовують у власній культурі. Як було вдало зазначено М. Хіннером, міжкультурна комунікація описує явища перехресного, взаємного спілкування представників різних культур [1].

За Ф. Бацевичем, автором словника найуживаніших термінів теорії та практики міжкультурної комунікації, міжкультурну комунікацію можна розглядати як процес вербального та невербального спілкування осіб, що належать до різних лінгвокультурних спільнот, розмовляють різними мовами та мають різну комунікативну компетенцію [4, с. 82].

У зв'язку з різним сприйняттям одних і тих же подій, відмінностями культурних цінностей і релігій під час міжкультурної комунікації можуть виникати відповідні бар'єри між представниками різних народів. Умовно ці бар'єри можна поділити на декілька категорій:

- мовні бар'єри, які пов'язані з неспроможністю людини висловити думку в повній мірі у зв'язку з недосконалим володінням мовою співрозмовника;
- бар'єри сприйняття, які пов'язані не тільки з недосконалим володінням мовою,

але й із різними світоглядами та менталітетом;

- бар'єри, зумовлені впливом культури, які виникають через нерозуміння культурних цінностей співрозмовника;
- бар'єри як результат невербальної комунікації [3, с. 36; 5, с. 265].

Вважаємо, що аудиторні заняття з англійської мови дозволяють значно зменшити вищезазначені бар'єри в міжкультурній комунікації, адже саме ця дисципліна дозволяє не тільки вдосконалити знання іноземної мови, але й на основі автентичних текстів ознайомити студентів з особливостями різних культур, менталітетом різних народів і їх культурними цінностями.

На нашу думку, для подолання бар'єрів, що виникають під час міжкультурної комунікації, доцільно ознайомити студентів з основними принципами, на основі яких має відбуватися міжкультурна комунікація, а саме:

- розуміння та повага до культурних відмінностей співрозмовника;
- побудова комунікації, орієнтуючись на майбутнє;
- дотримання власних інтересів і пріоритет дотримання інтересів партнера в його культурі.

На заняттях з англійської мови викладач має акцентувати увагу студентів на тому, що, взаємодіючи з представниками різних національностей, неприпустимо зневажливо ставитися до культурних цінностей співрозмовника, нехтувати національними почуттями та гідністю партнера, адже така поведінка, безсумнівно, призведе до виникнення бар'єру в спілкуванні та до загрози для подальшого розвитку міжкультурної комунікації. Науковці наголошують на тому, що в разі, коли ані держава, ані педагоги, ані родина не вживають заходів для подолання таких ситуацій, конфлікти культур можуть перерости у фашизм, екстремізм і тероризм [6, с. 48; 8, с. 148].

Зазначимо, що для формування основ міжкультурної комунікації в рамках вивчення англійської мови студентів необхідно озброїти відповідними лексичними одиницями та підвести їх до власних умовиводів, базуючись на автентичних текстах, у яких обговорюється відповідна проблема. Тому роботу зі студентами умовно можна поділити на декілька етапів:

- ознайомлення з відповідними лексичними одиницями;
- вступна бесіда;
- робота з текстом;
- виконання післятекстових вправ;
- обговорення основних моментів тексту;

– діалогічне чи монологічне мовлення студентів.

Досвід роботи засвідчив, що насамперед для обговорення подібностей і відмінностей представників різних культур студентам необхідно знати прикметники, які описують риси характеру та якості людей (*affectionate, aggressive, bossy, ambitious, charming, competitive, moody, arrogant, jealous, selfish, sensitive, sensible, sociable, hard-working, mean, talkative, extrovert, introvert etc.*).

Ми повністю погоджуємося з твердженням науковців, що для формування лексичної компетентності студентів необхідно використовувати цілий комплекс загальнодидактичних і спеціальних методичних принципів, які відображають основні закономірності й загальні підходи до засвоєння лексики. До таких принципів можна віднести принципи наочності, активності, міжпредметної координації та принцип комунікативності [7].

Зазначимо, що реалізація цих принципів відрізняється залежно від рівня знань студентів. Так, у групі студентів із не дуже високим рівнем знань доцільно спочатку вголос прочитати та перекласти всі лексичні одиниці, звертаючи увагу на вимову та наголос у словах. Після цього група поділяється на пари чи на невеликі групи. Студентам дається декілька хвилин на те, щоб вони ще раз проговорили в групах усі слова. Досвід роботи засвідчив, що такий вид роботи стимулює студентів краще запам'ятовувати нові слова. Після цього студентам дається завдання згрупувати лексичні одиниці, що описують позитивні риси характеру та якості, і ті, що вживаються для опису негативних рис характеру та якостей.

У групах, де студенти володіють англійською мовою на рівні B1 або B1+ (зазначимо, що групи з рівнем володіння B2 майже не трапляються на практиці), ми пропонуємо застосовувати дещо інші види роботи з лексичними одиницями. Ураховуючи, що з таким рівнем володіння англійською мовою студенти вже знають основні прикметники, що використовуються для опису характеру та зовнішності, доцільно розвивати навички усного мовлення молодих людей.

Зокрема, студенти із задоволенням беруть участь у грі «Guess the Word». Для проведення цього виду роботи студенти діляться на дві групи, викладач заздалегідь готує міні-картки, на яких написано по п'ять-шість прикметників із відповідної теми. Завдання студентів – пояснити значення слів команді, не називаючи їх, за одну хвилину. Виграє та команда, яка вгадала більшу кількість слів. Ще одним із різновидів роботи з лексикою

в таких групах є описати одного з однокласників або відомих осіб, використовуючи відповідні прикметники.

Після опрацювання лексики викладач переходить до вступної бесіди, пропонуючи студентам поділитися враженнями від спілкування з іноземцями: з представниками яких саме національностей вони мали нагоду спілкуватися, з особами якого віку вони спілкувалися, що вразило в зовнішньому вигляді чи манерах спілкування, чи сильно відрізняється їхній стиль поведінки від українців, чи був міжкультурний і мовний бар'єр. Підсумовуючи, студентам дається завдання стисло (двома-трьома прикметниками) описати кожну з націй, про яких ішлося в бесіді (*the English – reserved and cold; the French – polite and funny etc.*). Цікавим є те, що часто студенти мають зовсім різні погляди на одну й ту саму націю.

Як правило, для ілюстрації бар'єрів, які можуть виникати під час міжкультурної комунікації, ми обираємо текст «Culture Shock» із підручника *New English File (Intermediate level)*, у якому представлена різниця між культурою Англії й Росії та шляхи подолання конфліктів. Після читання тексту й опрацювання незнайомих лексичних одиниць студентам пропонується аудіозапис, у якому представники різних країн (а саме Угорщини, Аргентини, Німеччини й Туреччини) діляться враженнями від спілкування з громадянами Великобританії або від перебування в країні.

Після прослуховування аудіозапису ми обов'язково звертаємо увагу студентів на те, що представники різних націй зовсім по-іншому сприймають англійців. Так, представник Угорщини вважає, що англійці дуже ввічливі, тоді як Рената з Німеччини вважає, що така форма спілкування немає нічого спільного зі ввічливістю (*“they always say “sorry” and “thank you”, but it does not really mean anything”*) [2, с. 38–39].

Після опрацювання цієї теми зі студентами в аудиторії домашнім завданням є презентація однієї з національностей. Зокрема, студенти мають розкрити такі підтеми:

- ритуал привітання;
- особливості поведінки в ресторанах, кафе й інших закладах;
- особливості менталітету відповідної національності;
- відмінності їхньої культури від культури українського народу.

Зазначимо, що, як правило, студенти із задоволенням виконують такі завдання, добираючи цікаву та корисну інформацію, що дає змогу молодим людям зробити відповідні висновки під час комунікації з представниками інших націй і культур.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи, зазначимо, що формування міжкультурної комунікації в студентів закладів вищої освіти України є необхідним елементом виховання молодих людей. Особливу увагу на формування міжкультурної комунікації необхідно звертати на заняттях з англійської мови, адже саме ця дисципліна має велику кількість інструментів для реалізації цієї мети.

У подальшому планується висвітлити ціннісний конструкт міжкультурної комунікації в рамках викладання англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Hinner M. The importance of intercultural communication in globalized world. 1998. URL: <http://www.bwl.tu-Freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>.
2. Oxenden C., Latham-Koening S. New English File. Intermediate Students' Book. Oxford University Press. 2005. 162 p.
3. Бахов І. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур. Вісник національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. 2012. № 2. С. 34–43.
4. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ. Довіра. 207. 205 с.
5. Галашова О. Формування навичок міжкультурної ділової комунікації у сфері менеджменту. Національний університет «Острозька академія». Наукові записки. Серія «Філологічна». 2013. № 33. С. 264–267.
6. Почебут Л. Взаимопонимание культур: методология и методы этнической и кросс-культурной психологии. Психология межэтнической толерантности: учеб. пособ. Санкт-Петербург: С.-Петербур. ун-т, 2005. 281 с.
7. Семенчук Ю. Психолого-педагогічні передумови формування лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей. Психологія і суспільство. 2006. № 4. С. 123–128.
8. Сніца Т. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2014. Випуск III. С. 146–153.